

Spis treści

Wstęp – Antoni Barciak	11
Vorwort.....	21
ŚRODOWISKO NATURALNE – RED. JAN LACH	33
Wprowadzenie – Jan Lach.....	33
Charakterystyka środowiska geograficznego – Jan Lach, Eugeniusz Bilczewski, Eligiusz Brzeźniak.....	37
Budowa geologiczna.....	37
Rzeźba terenu.....	42
Klimat.....	48
Stosunki wodne	53
Gleby i ich użytkowanie	56
Użytkowanie terenu.....	59
Stan sanitarny i perspektywy ochrony środowiska naturalnego ...	60
Charakterystyka środowiska przyrodniczego	64
Bibliografia	66
Zusammenfassung	68
HISTORIA – RED. WIESŁAWA KORZENIOWSKA	69
Wprowadzenie	69
Osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne. Stanowiska osadnicze do XVIII w. – Jacek Z. Reyniak.....	71
Rozwój osadnictwa.....	71
Rozwój przestrzenny wsi historycznych	77
Pod rządami Piastów śląskich – Antoni Barciak	82
Najstarsze wzmianki. Problem lokacji	82
Nazwy miejscowe jako źródło do dziejów osadnictwa	85
Pochodzenie mieszkańców.....	88
Miejscowości obecnej gminy Wilamowice w XIV i XV w.	91
W granicach Królestwa Polskiego (1457–1772) – Wacław Urban.....	98
Sytuacja polityczno-społeczna i gospodarcza.....	98
Kościół i życie religijne.....	110
Szkoła.....	111
Z dziejów bibliotek parafialnych w gminie Wilamowice – Iwona Pietrzyk ...	116
W granicach monarchii habsburskiej (1772–1918) – Wiesława Korzeniowska	120

Stosunki polityczno-społeczne	120
Struktury administracyjne	123
Przemiany gospodarcze	131
Przemiany cywilizacyjne	138
Kościół i życie religijne	144
Szkolnictwo	151
Oświata pozaszkolna i życie kulturalne	156
Pierwsza wojna światowa	161
Arcybiskup Józef Bilczewski – Ks. Michał Boguta, Grzegorz Grzybek	164
W II Rzeczypospolitej (1918–1939) – Urszula Perkowska	174
Stosunki organizacyjno-administracyjne	174
Życie polityczne	178
Stosunki gospodarcze	180
Kościół	184
Oświata i życie kulturalne	186
Druga wojna światowa (1939–1945) – Urszula Perkowska	192
Wrzesień 1939	192
Struktury organizacyjno-administracyjne	193
Problem list narodowościowych (Volkslisten)	195
Stosunki gospodarcze	198
Życie religijne	200
Oświata	202
Ruch oporu	205
Ostatnie dni wojny	207
W Polsce Ludowej (1945–1989) – Urszula Perkowska	209
Przekształcenia ustrojowe	209
Weryfikacja narodowościowa	211
Struktury organizacyjno-administracyjne	213
Życie polityczne	218
Stosunki gospodarcze	221
Życie religijne	225
Oświata i życie kulturalne	229
W III Rzeczypospolitej (po 1989) – Urszula Perkowska	236
Struktury administracyjne	236
Życie polityczne	238
Stosunki gospodarcze	239
Życie religijne	239
Oświata i życie kulturalne	240
Bibliografia	243
Zusammenfassung	257

TRADYCJE KULTURY LUDOWEJ – RED. MARIA LIPOK-BIERWIAZONEK	263
Wprowadzenie – Maria Lipok-Bierwiazzonek	263
Zajęcia ludności – Maria Michalczyk	267
Zajęcia wilamowian	267
Wsie gminy Wilamowice	272
Współczesność	275
Życie rodzinne. Świątowanie i codzienność – Maria Lipok-Bierwiazzonek, Krystyna Pieronkiewicz-Pieczko	279
Nowy członek rodziny. Chrzciz	280
Dzieciństwo	283
Młodość. Narzeczenie	285
Wesele	287
Śmierć i pogrzeb	291
Inne uroczystości. Odpusty i pielgrzymki w życiu rodzin	292
Rodzina przy stole. Pożywienie	293
Zwyczaj i obrzędy doroczne – Małgorzata Maj	296
Od adwentu do zapustów	297
Wielki Post i Wielkanoc	301
Obrzędy okresu wiosennego	305
Obrzędy okresu letniego	308
Strój ludowy – Barbara Bazieli	310
Najstarsze wiadomości o ubiorach i strojach wilamowskich	310
Formy stroju kobiecego, surowce i ozdoby	318
Stroje mieszkańców wsi w obrębie gminy	327
Folklor muzyczny – Krystyna Turek, Andrzej Wójcik	331
Przegląd i charakterystyka repertuaru pieśniowego	332
Folklor taneczny	347
Zakończenie	357
Sztuka i budownictwo ludowe – Maria Lipok-Bierwiazzonek	358
Symboliczna struktura przestrzeni	358
Kapliczki i krzyże przydrożne	361
Nekropolie	366
Budownictwo ludowe	366
Twórcy	368
Wilamowice i okolice w wyobrażeniach ludowych – Zbigniew Libera, Czesław Robotycki	371
Rozróżnienie „swoich” i „obcych”	371
Potoczna wiedza o historii	375
„Wilamowska biblia”	377

Wiedza o pochodzeniu mieszkańców gminy w ludowych interpretacjach	380
Wyobrażenia i sądy o innych oraz autostereotypy	384
Potoczne opinie o wilamowianach	389
Wilamowianie o mieszkańcach innych wsi	390
Wilamowianie o sobie (autostereotyp)	391
II wojna światowa i czasy powojenne w pamięci zbiorowej	392
Idealizacja przeszłości	395
Bibliografia	400
Zusammenfassung	405

SPOŁECZNOŚĆ GMINY WILAMOWICE W PERSPEKTYWIE WSPÓŁCZESNYCH BADAŃ SOCJOLOGICZNYCH – RED. WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ.....		411
Wprowadzenie – Wojciech Świątkiewicz		411
Spółeczny obraz mieszkańców gminy Wilamowice – Jan Burzyński		412
„Swojskość” czy „odmienność” – kwestia tożsamości wilamowian – Katarzyna Węgrzyn		419
Aktywność społeczno-polityczna społeczności lokalnych – Jan Burzyński ..		431
Zagrożenia społeczne w opinii mieszkańców gminy Wilamowice – Katarzyna Węgrzyn		438
Kulturowe wzory religijności – Wojciech Świątkiewicz		449
Wzory uczestnictwa w kulturze – Wojciech Świątkiewicz		458
Struktura rodziny wilamowskiej – Ewa Budzyńska		464
Wstęp		464
Psychologiczny aspekt struktury rodziny: sukces małżeński		465
Społeczny aspekt struktury rodziny – władza i autorytet		469
Kulturowy aspekt struktury rodziny		473
Demograficzny aspekt struktury rodziny		478
Podsumowanie		480
Bibliografia		481
Zusammenfassung		485

JĘZYK I PIŚMIENICTWO – RED. TOMASZ WICHERKIEWICZ, JADWIGA ZIENIUKOWA.....		487
Wprowadzenie – Tomasz Wicherkiewicz, Jadwiga Zieniukowa		487
Sytuacja etnolektu wilamowskiego jako enklawy językowej – Tomasz Wicherkiewicz, Jadwiga Zieniukowa		489
Historia i sytuacja socjolingwistyczna i etnolingwistyczna enklawy wilamowskiej		490

Struktura języka	499
Kontakty językowe	502
Humor językowy	515
Bibliografia	518
Piśmiennictwo w etnolekcie wilamowskim – Tomasz Wicherkiewicz	520
Wstęp	520
Teksty wilamowskie	520
Florian Biesik – twórca literackiej wilamowszczyzny	527
Bibliografia	537
Rękopiśmienne zabytki językowe w gminie Wilamowice (XVII–XVIII w.) – Alina Kowalska	539
Bibliografia	549
Sytuacja językowa w Piszczowicach – Jadwiga Zieniukowa	550
Bibliografia	559
Gwara Starej Wsi – Helena Synowiec	560
Cechy gramatyczne gwary Starej Wsi	561
Słownictwo a kultura ludowa	565
Bibliografia	574
Zusammenfassung	576
ARCHITEKTURA SAKRALNA – TRADYCJE I NOWOCZESNOŚĆ –	
EWA CHOJECKA	579
Stara Wieś	580
Wilamowice	581
Piszczowice	592
Bibliografia	596
Zusammenfassung	597
HERBY I PIECZĘCIE – ROMUALD KUBICIEL	
Bibliografia	613
Zusammenfassung	616
WSPÓŁCZESNY WIZERUNEK GMINY – RED. MARIAN TRELA	
Wprowadzenie	617
Charakterystyka ogólna. Ludność i zatrudnienie	617
Perspektywy rozwoju gminy	637
Bibliografia	645
Zusammenfassung	646

ANEKSY	647
Wykazy – Anna Pasierbek i Iwona Pietrzyk	649
Właściciele wsi i folwarków: Wilamowic, Dankowic, Hecznarowic, Pisarzowic, Starej Wsi	649
Proboszczowie, administratorzy, komendarze: Wilamowic, Dankowic, Hecznarowic, Pisarzowic, Starej Wsi	654
Wójtowie: Wilamowic, Dankowic, Pisarzowic	659
Sołtysi: Dankowic, Hecznarowic, Pisarzowic, Starej Wsi, Zasola Bielańskiego	663
Burmistrzowie, przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, naczelnicy miasta i gminy Wilamowice	665
Przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej, Rady Narodowej Miasta i Gminy Wilamowice, Rady Miejskiej Wilamowice	666
Władze gmin: Bestwiny, Kęt, Wilamowic	667
Przewodniczący Prezydiów Gromadzkich Rad Narodowych: Dankowic, Hecznarowic, Pisarzowic, Starej Wsi	668
Prezesi i Naczelnicy Ochotniczych Straży Pożarnych: Wilamowic, Dankowic, Hecznarowic, Pisarzowic, Starej Wsi	669
Nazwy miejscowe – Gabriel Damaszk	672
Wilamowice	672
Dankowice – Anna i Kazimierz Kamińscy	673
Hecznarowice	677
Pisarzowice	679
Stara Wieś	682
Zasole Bielańskie	683
Kapliczki, krzyże i figury – Gabriel Damaszk	685
Wilamowice	685
Dankowice – Anna i Kazimierz Kamińscy	687
Hecznarowice	688
Pisarzowice	690
Stara Wieś	692
Zasole Bielańskie	693
Kalendarium – Anna Pasierbek, Iwona Pietrzyk	694
Popularny słowniczek wyrazów gwarowych używanych w Starej Wsi – Helena Synowiec	702
Wykaz ilustracji	709
Wykaz ważniejszych skrótów	717
Indeks miejscowości – Iwona Pietrzyk	719
Indeks osób – Iwona Pietrzyk	724